



NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS JR EN JAC. P. THIJSSSE

Kwade omstandigheden voor ons kikkervolk

D. M. DE VRIES en G. DE VRIES-SMEENK.

Onze lage landen langs de zee kregen terecht de naam van kikkerland toebedeeld. Evenzeer is de uitdrukking „Hollandse nachtegaal” voor de luid kwakende Groene kikker gewis niet zonder grond. Waarom dan wel? Omdat ons deltagebied van ouds overvloedige van water en het hier heersende zeeklimaat voor vochtige lucht, koele zomers en milde winters zorgt. Daarbuiten is het immers voor de kikkers met hun geheel naakte, doorlatende huid maar kwalijk leven. Niettemin zijn er in ons gematigde klimaat ook wel gevaarlijke uitschieters, zoals zeer strenge winters en tijdperken van langdurige droogte, die sloot, poel en plas doen opdrogen. Wegens de intussen al ver voortgeschreden ontwatering kan laatstgenoemde uitzondering op de algemene weersgesteldheid tegenwoordig des

te meer toeslaan. Onder onze gewone kikkersoorten heeft de Groene kikker wel het meest te duchten van de afwijkingen in de richting van het vastelandsklimaat met zijn strenge winters en droge, warme zomers. Immers is hij in tegenstelling tot de Bruine kikker wel het meest aan water gebonden. Bovendien is hij vorstgevoeliger dan zijn bruine verwant, die later in winterslaap gaat, eerder daaruit ontwaakt en verder noordelijk voorkomt.

Na de winter van 1962 op 1963, wel heel bar en boos met een dikke sneeuwlaag, afgewisseld door ijzel, en met de wateren tot onder vol ijs, misten we eensklaps het ons zo vertrouwde kwaken der kikkers. Zou dit ook reeds een der ellendige gevolgen zijn van de schrikbarend toenemende verontrei-



Fig. 1. *Parende Bruine kikkers met veel dril op de reeds warme 30e maart van 1968.*

niging van water, lucht en land? Nuchter bekeken en gezien onze ervaringen bij het nagaan van de kwade invloed van strenge winters op grasmat en vogelstand, konden wij niet voetstoots aannemen, dat vergiftiging de hoofdoorzaak zou zijn van deze ramp, die ons kikkervolkje zo hard had getroffen. Veel eer vermoedden wij met de kenner van allerlei gedierte C. F. van de Bund, dat voornamelijk genoemde zeer strenge winter daaraan schuld had. De oude kikkers, doorgaans onder water in de modder overwinterend, moesten door de felle vorst welhaast uitgerooid zijn. Alleen jongere kikkers, wegkruipend op hogere, drogere plaatsen onder bladafval of in holten van de grond, zouden het er althans gedeeltelijk levend afgebracht kunnen hebben. Maar daar kikkers pas na enige jaren tot voortplanting in staat zijn, was helaas niet te verwachten, dat herstel van hun stand spoedig zijn beslag zou krijgen. In overleg met Van de Bund werd besloten bij onze vogel- en vlindertellingen door het gehele land tevens naar kikkers om te zien. De verwachting van een, zij het trage, terugkomst van de kikkers werd inderdaad bewaarheid, uiteraard het eerst voor de Bruine kikker. Daarbij zal de indrukwekkende reeks van te natte zomers en zachte winters de kikkers in tegenstelling tot de vlinders ongetwijfeld te pas gekomen zijn.

In het vroege voorjaar van 1967, toen we alhaast gingen wanhopen, was het dan eindelijk zover, dat ons in de Eemvallei het doffe kwaakgeluid van de Bruine kikker weer als muziek in de oren klonk, terwijl we ook in een paringsslootje bij Wageningen weer veel kikkerdril zagen drijven. In ons stukje „Gevolgen van winter 1962/'63 raken uitgewist” in de rubriek Natuur en Landschap van De Boerderij van 11 oktober 1967 hebben we daarop, behalve op het herstel van sommige vogelsoorten en van de Eekhoorn, de aandacht gevestigd. Nog blijmoediger konden

we ons uitlaten in het verhaal „Er kwaken weer kikkers” in het nummer van 14 augustus 1968 van hetzelfde weekblad. In het fraaie vijvertje van het oude Arboretum van de Landbouwhogeschool te Wageningen, waar het vroeger wemelde van de kikkers, bleek in dat voorjaar niet alleen de Bruine kikker weer volop aanwezig te zijn, maar ook enkele Gewone padden en zelfs de Groene kikker lieten zich er zien. Na een paar regendagen telden we er in juli in een kleine hoek zowaar acht van. Maar ook elders in het land hoorden we die zomer gelukkig weer het heldere gekwaak van de Groene kikker, soms nog overtroffen door de luide ratel van de Rugstreppad. Zo noteerden we de Groene kikker voor Westzaan, Wons (F.), Lopik, Nieuw Schoonebeek, Adorp, Aduard, Gasselternijeven, Nieuwe Pekela, Randwijk (vijf op een hoopje in sloot), Ommeren en aan de grens bij Elten. Merkwaardig was, dat ze zich in de uiterwaarden bij Wageningen en Rhenen alleen lieten horen voor de Wageningse Berg en Grebbeberg, pas in de volgende jaren ook weer tussen beide heuvels in aan weerszijden van de Grebbedijk. In zomer en herfst bleken zwervende Bruine kikkers al doorgedrongen te zijn tot de drinkvijvertjes op De Hoge Veluwe bij De Pampel en De Zwarte Berg. In de volgende jaren zette zich de opgang in de kikkerstand voort; ondermeer ontmoetten we in mei 1970 bij Domburg behalve Bruine kikkers ook veel Groene.

Desalniettemin kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken, dat de kikkerstand nog steeds niet is, wat hij behoort te zijn. De gevaren, die het alleszins nuttige kikkervolkje bedreigen, zijn dan ook niet gering. Immers behalve belaging door hun natuurlijke vijanden, worden gedurende de laatste jaren toch tal van hun broed- en woongelegenheden in letterlijke zin vergeven door industriële en huishoudelijke afval alsmede door het ge-

bruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Vooral zijn in laatstgenoemd opzicht uit den boze overvloedig voorbehoedend gebruik hiervan tegen alle mogelijke plagen, het inzetten daarbij van vliegtuigen, bespuiting met allesdodende en ontoelaatbare middelen, reinigen van gebruikt gereedschap en het wegwerpen van verpakkingsmateriaal met resten van het bestrijdingsmiddel door landbouwers of loonspuiters in sloot of vijver. Daarnaast wordt door stedelingen bij hun verblijf buiten maar al te veelvuldig, soms geheel onnodig, gebruik gemaakt van de spuitbus. Al dit kwalijke gedoe is door Van de Bund zakenkundig fel gehemeld in zijn keurige boekje „De Nederlandse Amfibieën” (Wetensch. Meded. 73 van de K.N.N.V., febr. 1968). Daarnaast mogen we ook niet vergeten het op grote schaal wegvangen van kikkers voor heelkundige doeleinden en voor laboratoria, alsook in het bijzonder van Groene kikkers voor fijnproevers. Wel twaalf ervan moeten sneuvelen voor één portie kikkerbiljetjes.

Tenslotte is er nog iets, dat we niet genoemd hebben in onze oproep aan de plattelanders in de vernieuwde Boerderij-Magazine van 29 maart jongstleden onder het hoofd „Laat de Lage Landen toch kikkerland blijven!”. We hebben het niet genoemd, omdat we dit gevaar nog niet onderkennen. Maar we weten nu wel beter! In de vroege avond van 4 april

reden we namelijk na een plensbui in de richting van het Betuwse dorp Heteren. Aan de voet van de Wageningse Berg was het al mis. Veel Bruine kikkers, die al naar gewoonte in het voorjaar na hun overwintering daar op de „berg” afdalen naar de uiterwaarden, zaten er naar hun zin op de nog kletsnatte weg zonder enige reactie op het autoverkeer. De een na de ander werd dan ook vermorzeld. Nog veel erger was het tot onze schrik aan de overzijde van de Rijn op de dijk, vooral in de omgeving van het dorp Randwijk, alwaar zich door oneffenheid van het wegdek flinke plassen gevormd hadden. Het frisse hemelwater lokte hen kennelijk zozeer aan, dat ze door hun aantal niet te mijden waren. Later op de avond, toen wij terugkeerden, waren genoemde wegen slachtevelden gelijk. Maar ook elders moet het wel erg geweest zijn. Dit wordt aannemelijk door onze belevenis in de morgen van 8 april tijdens een vogelexcursie langs de Grift van Veenendaal naar Rhenen. Op een met asfalt geplaveid weggedeelte langs dit water, nog in Veenendaal, hetzelfde verschijnsel van veel overreden Bruine kikkers met daaronder ook enige Gewone padden. Op één hoek, waar de weg van de Grift afbuigt, telden wij nota bene 23 van deze verkeersslachtoffers! Nooit hebben we zoiets eerder opgemerkt. Anderen onder de lezers van De Levende Natuur soms wel?

Beeldfilatelie - een beschouwing over malacologische postzegels

L. J. M. BUTOT.

Malacofilatelisten zijn postzegelverzamelaars die zich beperken tot het verzamelen en de studie van zegels waarop een weekdier staat afgebeeld. Bij het bestuderen van catalogi

die de verzamelaars een overzicht bieden van de op postzegels verschenen afbeeldingen van dieren, krijgt men de indruk die tot deze definitie leidt. Gaat men echter bij ma-